

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата історичних наук, старшого зберігача фондів
відділу «Музей грошей» управління зав'язків з громадськістю
та фінансової обізнаності, департаменту комунікацій

Національного банку України

БОЙКА-ГАГАРИНА Андрія Сергійовича
на дисертацію

БУТКА Андрія Олександровича на тему: «Історія заселення та
господарського освоєння території Задніпровських місць Гетьманщини (XVII –
перша половина XVIII ст.)», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду з
правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації, що
представлена на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 032 – Історія та археологія в Центральноукраїнському
національному технічному університеті

Актуальність обраної теми дисертації. Дане дослідження, що висвітлює питання освоєння півдня Правобережжя Дніпра розкриває не лише картину регіонального розвитку окремих областей України, а й суттєво доповнює історію формування її етнотериторіальної цілісності, розкриває участь у цих процесах української державницької складової – Гетьманщини, допомагає краще зрозуміти причини та наслідки певних процесів у суспільно-економічному житті країни впродовж XVII – першої половини XVIII ст. Дослідження дисертанта є першою в українській історичній науці працею у якій комплексно та системно розглядається історія заселення та господарського освоєння Задніпровських місць Гетьманщини в XVII – першій половині XVIII ст. Обрана дисертантом тема актуальна і, водночас, недостатньо розроблена в українській історичній науці. Дисертант провів системний та комплексний аналіз наукових праць, архівних джерел із проблем визначення хронологічних меж існування Задніпровських територій Гетьманщини, їх територіально-адміністративного підпорядкування, господарського освоєння краю, встановлення та розвитку товарно-грошових відносин, особливостей грошового обігу, організації церковного життя, причин і перебігу передачі

Задніпровських територій під Нову Сербію в середині XVIII ст., що дало можливість встановити не лише основні тенденції наукового осмислення цього напрямку досліджень, а й прийти до обґрунтованих і виважених висновків.

Отже, дисертантом вдало обрана проблематика й тема дослідження, вона становить науковий інтерес, має цілком обґрунтовану актуальність, а також перспективу подальшому розвитку.

Дослідження виконувалось відповідно до загального напрямку науково-дослідницької теми кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету «Спеціальні галузі історичної науки в архівній, бібліотечній та музейній справі» (державний реєстраційний номер 0119U000514).

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни зумовлено належним науковим ступенем і високим рівнем отриманих результатів дисертаційного дослідження.

Представлене дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній історичній науці спеціальним комплексним дослідженням заселених територій південного Правобережжя – задніпровської території Лівобережної Гетьманщини, в якому з використанням комплексу писемних, історіографічних, картографічних, речових джерел уперше комплексно досліджено процеси заселення та господарського освоєння території південніше річок Тясмин, Велика Вись, Синюха між річками Дніпром та Південним Бугом протягом XVII – першої половини XVIII ст., відомої під назвою «Задніпрські місця». Автором виявлено належний теоретичний рівень знань опублікованих праць попередників дослідження вказаної теми, в роботі знайшли місце та окреслені широкий ряд проблемних практичних питань.

Об'єкт (територія Задніпровських місць Гетьманщини) та предмет (історія процесів колонізації та реколонізації Задніпровської території Гетьманщини, розвиток її господарського освоєння, приватновласницьких та товарно-грошових відносин) дослідження визначені об'єктивно та у відповідності до вимог МОН України.

Аналіз тексту дисертаційної роботи **Бутка А.О.** показує, що здобувачем досягнуто поставленої робочої мети, назва дисертаційного дослідження відповідає його змісту та зазначеним висновкам. Сформовані в дисертації основні положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень, дисертаційна робота є самостійною завершеною працею.

Дисертаційна робота містить низку наукових положень, що мають важливе науково-практичне значення та практичну цінність. В основу підготовки дослідження покладені загальнонаукові принципи, тож відповідно до поставлених завдань дослідження, вони реалізуються автором через застосування комплексу загальнонаукових та спеціальних методів пізнання історичної дійсності. У дисертаційній роботі також використані джерелознавчі методи. Оскільки дослідження носить міждисциплінарний характер, то в процесі роботи було використано широке коло дослідницьких методів, теоретичних і практичних досягнень не лише в царині історіографії та історичної науки, а й інших історичних дисциплін: джерелознавства, археології, нумізматики. Усі теоретичні положення роботи належним чином критично оцінені і на їх основі сформовані отримані висновки.

Дисертаційна робота **Бутка А.О.** свідчить про ґрунтовне опрацювання спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, яка прямо та опосередковано стосується теми даного дослідження. Джерельна база та список опрацьованої літератури включає 255 найменувань, що є достатнім для досягнення поставлених завдань наукового дослідження. Крім того, в ході роботи над дисертацією введено в науковий обіг новий архівний матеріал, що стосується питань дослідження. У процесі роботи над дисертацією автором було

опрацьовано близько 250 архівних документів. Крім того, на місцях розташування населених пунктів Задніпровських місць, автором зібрано підйомного матеріал: предмети побуту, сільськогосподарські та ремісничі знаряддя праці, козацькі предмети озброєння та побуту, елементи кінської зброї, а також нумізматичний матеріал, що датується до середини XVIII ст., який було передано у зібрання Світловодського краєзнавчого музею та використано в роботі.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих здобувачем. Основні положення дисертаційного дослідження Бутка А.О. викладені в 9 наукових роботах, у тому числі в 8 статтях у фахових виданнях України, з яких 2 – у фахових виданнях категорії «В», а також таких, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному, а також в 2 статтях і в 2 тезах у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, в 1 історико-краєзнавчому виданні (у співавторстві).

Значення дослідження для науки і практики. Дисертаційне дослідження Бутко А.О. містить наукові положення, що мають науково-теоретичне значення та практичну спрямованість. Отримані в роботі висновки можуть бути корисними при упорядкуванні як загальних праць з історії проблематики заселення та господарського освоєння, політичних, соціально-економічних аспектів території Центральної України протягом XVII – першої половини XVIII століть, так і досліджень в галузі спеціальних історичних дисциплін, зокрема грошового обігу, допоможуть в роботі фахівцям архівів, музеїв та закладів вищої освіти, можуть бути використані під час підготовки посібників для закладів вищої освіти.

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертації обумовлена метою, об'єктом, предметом дослідження та поставленими завданнями. Дисертація складається із анотації, списку публікацій здобувача за темою дисертації (в тому числі за межами України, а також таких, що додатково розкривають сутність теми), переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів та

дванадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури (255 позицій), додатків. Наведений підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним і послідовним, що дозволило всебічно висвітлити значне коло актуальних питань з тематики дослідження.

Аналіз тексту дисертації свідчить про **відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності** – використані дисертантом напрацювання інших авторів, супроводжуються посиланнями, оформленими належним чином. Ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено.

Дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дисертація не позбавлена певних дискусійних моментів, окремі проблеми тематики не знайшли всієї повноти відображення та належного викладення у роботі. У порядку наукової дискусії є доречним звернутися до автора дисертації з декількох питань, аргументацію яких, на нашу думку, слід уточнити чи пояснити у процесі публічного захисту.

1. Дискусійним залишається питання про належність Задніпровських територій до володінь Гетьманщини до поч. 30-х років XVIII ст..

2. Не розкрито систему оподаткування населення Задніпровських територій урядом Гетьманщини та розвитку торгівлі.

3. Недостатньо розкрита демографічна та соціальна картина населення Задніпровських територій, зокрема, його статево-віковий склад.

Загальний висновок

Висловлені у відгуку зауваження суттєво не впливають на схвальну оцінку роботи та не применшують наукової цінності дисертації. Отримані в роботі результати стануть в нагоді не лише дослідникам в галузі історії та спеціальних галузей історичної науки, а також і фахівцям архівної та музейної галузі, викладачам вищих учбових закладів.

Враховуючи вище викладене, дисертаційна робота **БУТКА Андрія Олександровича** на тему «*Історія заселення та господарського освоєння території Задніпровських місць Гетьманщини (XVII – перша половина XVIII ст.)*», є самостійним та завершеним науковим дослідженням, відповідає галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 – «Історія та археологія» та вимогам Порядку підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а здобувач Бутко А.О. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Офіційний опонент:

*кандидат історичних наук,
старший зберігач фондів
відділу «Музей грошей»,
управління зав'язків з громадськістю
та фінансової обізнаності,
департамент комунікацій
Національного банку України*

А.С. Бойко-Гагарін